

ÜNNEPI BESZÉDEK

Budavár visszafoglalásának ünnepére

Magyar Testvéreim!

Kevés dicsősége, sok szomorúsága van a magyar kalendáriumnak. Ezer esztendő történelmünkben egymást érik a fekete-betűs napok, amelyek mind-mind arról beszélnek nekünk, az utódoknak, hogy ez a magyar nép, mióta idekerült Európának erre a viharsarkára, azóta történelme a szakadatlan vértanúságok láncolata lett. De maga vállalta ezt a feladatot, amikor megszállotta ezt a földet s magáévá, magyarrá tette. Mennyire meg kell becsülnünk tehát azt a kevés pirosbetűs ünnepet, amely dicsőséget, örömnapot jelent számunkra. Ezek közül az örömnapok közül is talán a legnagyobb emlékezte hozott össze ma bennünket: amikor a másfél századon át idegen uralom alatt nyögő Budavára felszabadításának emlékét idézzük lelkünk elé. Nagy volt ennek az eseménynek hatása reánk, magyarokra, mert Budavár visszafoglalása jelentette nekünk akkor, kétszázötven évvel ezelőtt a feltámadáshoz vezető első lépést, amelyet tizenhat esztendő alatt jártunk meg, hogy végre felszabadulva az idegen elnyomás alól, újra megkezdhattuk önálló, állami életünk fejlesztését s újból való felvirágoztatását.

Annak a két és félszázada reánk virradt nagy örömnapnak szomoru előzményei voltak! Első előzménye Mohács volt, amely éppen olyan gyásznapija történelmünknek, mint 1918 október 31-e. Akkor a széthuzó nemzet bukott el a török szultán serege előtt; itt a széthuzó nemzet esett martalékául a reá leső martalócok ádáz bosszujának. Mohácsra azután elkövetkezett 1541, Budavár elvesztésének még szomorubb dátuma, ezzel kezdődött Magyarország feldarabolása s másfél százados keserű, kinszenvedéses küzdelme, élet-halál harca. 1918 október 31-re is elkövetkezett a feldarabolás szomoru órája, amikor 1920 június 4-én aláírták velünk saját halálos ítéletünket s feldarabolták az ezeréves szentistváni Magyarországot.

Ijesztő a hasonlatosság a két eseménysorozat között. De nem vigasztalan! Nézzük, miért?

Mi történt Buda várának elfoglalása után? Az ország közepére befészkelte magát egy pogány, alacsony kulturájú keleti nép: a török, amely nem tudott mit kezdeni az itt talált kulturértékekkel s pusztulni, veszni hagyta azokat, amiket egy fél évezred küzdelmes-munkás élete teremtett ezen a földön. A három részre oszlást szörnyű pusztulás kísérte. Teljesen elnéptelenedett vidékek, pusztává vadult tájak jelezték a barbár idegen uralmának kegyetlenségét. De még ez mind nem volt elég. A lakatlanná tett vidékre olyan söpredék népet hoztak magukkal a hódítók, akiket alig lehe-

tett különbnek tartani náluk: az oláhokat és rácokat. Ezek a betolakodott népek most kényük-kedvükre ülhettek bele azokba a hajdan virágzó falvakba és városokba, kulturközpontot jelentő főuri gazdaságokba, amelyek magyar gazdái menekülni voltak kénytelenek az irtóháborút folytató török elől. Az így betolakodott népség azután soha többé nem volt kapható arra, hogy a jogtalanul, — szinte rabló módjára birtokba vett földet visszaadja jogos tulajdonosának, akit évszázadok joga, hagyománya tett urává annak.

Am még ez sem volt elég: még a lelkek megoszlásának is el kellett jönnie, amikor a magyar a magyart azért gyűlölte, mert az más hiten volt s készebbnek mutatkozott a közös ellenséggel, a törökkel is barátságba lépni, semhogy békejobbot nyujtott volna testvérének, a magyarnak.

Elmondhatjuk, hogy az Isten különös kegyelme, vagy a mi Patrona Hungariae-nk különös pártfogása mentette meg Magyarországot a teljes pusztulástól. Leírhatatlan szenvedések tiporták, sanyargatták a magyart e másfél század alatt. És ha mégsem pusztult bele, az egyedül törhetetlen életakarátának, élnitudásának volt köszönhető. Letiporva is megujult, megtizedelve is újra talpra tudott állni, mert töretlen volt benne a hit, hogy élnie kell és élni fog és rendületlenül akarta ezt a hitet megvalósítani.

De csalódnánk, ha azt gondolnók, hogy ez a nagy életakarat az egész magyarságban egyformán élt. Ha meg kell itt emlékeznünk a magyarság egy rétegéről, ez a minden terhet és szenvedést viselő föld népe volt, a magyar jobbágy. Ez volt a nemzet alapja, ebből ujjalt meg újra Magyarország, belőle sarjadt új hajtása a kidöntött fának. Mert tudnunk kell, hogy minden szenvedés a jobbágyra szakadt ezen a másfél századon. Ő viselte a háromféle adót, amit a töröknek, földesurának és a királynak beszolgáltattott, amikor talán egy is éppen elég lett volna ahhoz, hogy koldusbotra jusson. Mindezekon felül a föld népe volt az, akit török és német, kuruc és labanc egyformán rabolt, ahol csak ért. Az ő marháját hajtották el, az ő feje alól huzták ki az utolsó párnát, ha éppen kedve volt rá a földjén átvonulóknak. De még ez sem volt elég: saját személyére sem volt biztonságban soha. Mert ha rátört a török, vagy a török nyomában járó tatár, az rabszija fűzte minden munkabíró családtagjával együtt s vitte nagy örömmel a keleti rabszolgavásárra, ahol mint igavonó barmot adták el messze idegenbe, hogy soha többé ne láthassa viszont családját, hazája szomorú földjét.

Ez a földesurától elhagyatott, mindenkitől kifosztott föld népe maradt meg továbbra is magyarnak. Pedig nem volt senki, aki megszánta volna. Saját uralkodója is lenézte a neki csak terhet és kiadást jelentő kis, koldusbotra jutott országrészt, ami neki jutott a hajdani gazdag Magyarországból. Volt idő, amikor már-

már úgy látszott, hogy semmi sem tudja megakadályozni többé ezt a három, sőt négy részre szaggatott országot attól, hogy örök időkre beolvasszák idegen népek, idegen országokba, mint magával tehetetlen nemzetcsonkot. És ime, mégis mit látunk? Ez a már elsiratott halott fölkel és járni kezd. Igaz, más segítette talpra, de nagy hite és akarata nélkül ez a segítség sem segíthetett volna többé.

Aki felsegítette és akinek ma köszönhetjük, hogy nem is olyan régen még magunkénak mondhattuk a csorbitatlan szent-istváni Magyarországot, az a római pápa, XI. Ince volt. Nem volnánk igazságosak, ha ezt ki nem emelnénk ebben az órában s nem hajtánánk fejet hálánk és tiszteletünk jeléül az előtt a nagy férfiú emlékezte előtt, aki egész hatalmát, egész életét, minden kincsét annak szentelte, hogy az annyi idő óta leigázott és darabokra tépett országot újra nagyvá s hatalmassá tegye s visszatérítse az európai népek együttesébe. Tisztelettel és hálával kell megemlékeznünk Európa azon népeiről, akik hallgatva a nagy pápa hívó, serkentő szavára, önzetlenül jöttek ide, hogy megvívják régen elveszett fővárosunkat, az akkor azt jelentő Budát s kiverjék hazánkból a pogányt.

De minden tiszteletünk és hálánk mellett sem szabad megfeledkeznünk arról, hogy felszabadításunkért a legnagyobb áldozatot mégis csak a magyar nép hozta. Magyarok harcoltak az idegen hadak élén Budavár bástyáin, magyarok vérezték elsősorban mindenütt, ahol halni kellett, hiszen a magyar földről, a magyar hazáról volt szó elsősorban, hát hogyne áldozott volna, hogyne adta volna oda érte minden erejét, ha kellett, utolsó csepp véréét is. Budavár felszabadításáért éppen úgy megfizettünk, mint azután az egész ország feltámasztásáért, mert mindez a magyar katonák nélkül el sem lett volna képzelhető.

Am ez a nagy örömnép megmondolásra készlet bennünket is. Megmondolására annak, hogy minek köszönhetette hazánk a török uralom alóli felszabadulását? Annak, hogy elsősorban kirtartottak őseink minden szenvedésben, minden megalázásban s nem hánytorgatták fel a hazának, ha sorsuk szinte elviselhetetlen volt is! De megtanulhatjuk tőlük azt is, hogy ameddig él a magyarban a hit, amely akarában és cselekedetben is meg tud nyilatkozni, addig nem veszhetünk el, mert e két erő erősebb a pusztulásnál, a halálnál is!

Budavár visszafoglalása Magyarország felszabadításának első lépése volt! Ma is közel állunk ehhez az első lépéshez. A szörnyű és igazságtalan trianoni békeparancs rettenetes hibáit kezdik már látni és észrevenni Európa népei is, gondolkozó államférfiai is. Az idő és az igazság nekünk dolgozik! El fog jönni, el kell jönnie az órának, amikor Európa népei újból összefognak és együttes erővel, egy akarattal jönnek segítségére hazánknak, amely értük

és általuk jutott a második szétdarabolás állapotába! Ám ahogy a török alóli felszabadulást sem lehetett volna elképzelni a magyarság teljes és nélkülözhetetlen közreműködése nélkül, épp úgy ma sem képzelhető el Magyarország feltámadása a mi segítségünk és minden áldozatra kész közreműködésünk nélkül, hiszen ma is elsősorban a mi hazánkról, a mi földünkről, a mi elszakított és rabigában tartott magyar testvéreinkről van szó: tehát ott a helyünk az elsősorokban mindenütt, ahol áldozatot kell hozni, ahol harcolni kell.

Magyar Testvéreim! Akarjátok-e, hogy ez a nagyszerű megindulás elkövetkezzen? Akarjátok-e, hogy Budavár visszafoglalásához hasonlóan eljöjjön nekünk is a felszabadítás várva-várt órája, amikor megindulhatunk a régi, ezeréves határok felé és elérve a Kárpátok koszoruját, térdre hullva adjunk hálát a jó Istennek, hogy még egyszer visszasegített hozzám, hogy még egyszer visszaadta nekünk azt a földet, amelyet első szent királyunk az Isten-Anyának, Nagyboldogasszonynak ajánlott fel! Ha, akarjátok, akkor vállaljátok magatokra a Budát visszaszerző magyarok rettenetes áldozatait, vállaljátok magatokra az országot felszabadító magyarok önfeláldozását, mert enélkül nem szabadul fel a rabságba döntött drága magyar föld, enélkül sem teljesülhet százezrek vágya: a magyar feltámadás, hiszen a közmondás is azt mondja: segíts magadon, az Isten is megsegít! Bennünket megsegített már a jó Isten sokszor, amikor hozzám fordultunk és segítségét kértük tiszta lélekkel, bűnbánó meaculpával. Volt-e valaha nagyobb szükségünk erre az Istenhez való fordulásra, erre a bűnbánó meaculpázására, mint most, amikor ezeréves földünk megmaradt csonkján úgy állunk itt, mint a költő mondta:

*„Szétszórt hajával, véres homlokával
All a viharban maga a magyar“*

Magyar Testvéreim! De engedjétek meg, hogy a költő szavaival végezzem:

*Ezt a megcsontított hazát
Most még jobban kell szeretnünk.
Hogy odafenn, Isten előtt
Minden rögtört megféleljünk!
Esküszünk is, hogy míg élünk,
Erte mindent merünk, teszünk:
Őseinknél, apáinknál
Hitványabbak mi sem leszünk!*

Ugy adja az Isten!

Kedves Gyermekeim!

Szeretnétek most egy szép történetet hallani, gyermekek? Ha szépen figyeltek, elmondom nektek.

Hol volt, hol nem volt... Éppen kétszázötven évvel ezelőtt történt, hogy a török elfoglalta szegény hazánk legnagyobb ré-

szét. Százötven esztendő óta sanyargatta a magyarokat, százötven esztendő óta ült benn Magyarország legerősebb várában, a híres Buda várában.

Élt akkor egy szegény magyar fiu, aki egy kolostornak volt a kapusa. Ennek a szegény fiúnak Bottyány volt a neve. Engedelmes, jó fiu volt, így hát csakhamar megszerették a tisztelendő atyák, de legjobban a kolostor szent életű főnöke, Imre páter. Ez vette gondjaiba s úgy szerette, mintha csak saját édes gyermeke lett volna. De rá is szolgált a fiu, mert nem volt olyan parancsa a jóságos páternek, amit azonnal nem teljesített volna.

Egy reggel aztán így szólott Bottyány a jó páternek:

— Tisztelendő atyám. Engedje meg, hogy én is katona lehessenek. Vitéz magyar katona volt az édesapám, ott esett el a török ellen. Katona volt minden testvérem, őket is a török küldte a másvilágra. Én hát hogyan lehetnék hitványabb náluk...

— Nem ott van a te helyed, fiam, — szólta bele csöndesen a páter. — Ugyan mit tudnál ott csinálni, hiszen ki sem tanultad még a katonamesterséget, aztán meg olyan fiatal vagy.

— Pedig az szeretnék lenni, jó atyám, hiszen most már elkezdett a török kiűzésének ideje. Százötven évig türtük, szenvedtük gonosz uralmát, de végre meghallgatott a magyarok Istene s elküldte a feltámadás hajnalcsillagát. Ott szeretnék harcolni én is, atyám, amikor Buda várát megostromolják...

— Hát ha a jó Isten is úgy akarja, légy katona fiam, de aztán emberül megállj a helyed...

Imre páter hangja elcsuklott. Hivatlan könnyeit törülgette:

— Tudod, fiam, valahányszor Budára gondolok, sirni tudnék.

— Nem messze már az idő, amikor tisztelendő atyám mosolyogni fog, igen, szíve-lelke fog örülni, mert én mondom: Buda vára egyhamar a miénk lesz.

— Amen! — mondta rá Imre páter.

Hanem nagy sora volt annak, aki katona akart lenni. Előbb be kellett bizonyítani, hogy megállja a helyét minden veszedelem között. Dehát a mi Bottyánunknak nem azért volt végvári katona minden retyerutyája, hogy inába szállt volna a bátorsága. Sőt, azt tette föl magában, hogy ő fogja az első magyar zászlót felüzni Buda falára! Sok vitézi tettére aztán úgy ismerték a nevét mindenfelé, hogy még a fővezér, Károly főherceg is maga elé rendelte egy szép napon, amikor már ott állottak Buda előtt.

— Azt a kegyet kérem kegyelmedtől — szólott előtte bátran a hős Bottyán —, engedje meg azt, hogy ott lehessenek a legelsők között, akik megmásszák a vár falait.

A fővezér az asztalra támaszkodott. Néhány pillanatig me-reven nézte Bottyánt, majd azt mondta:

— Teljesitem kívánságát... Közvetlen parancsnoka pedig a bádeni őrgróf lesz.

Bottyán meghajolt, mire a bádeni örgróf hozzáietett; amugy magyarosan megszorította a kezét és örömmel sugárzó szemmel nézett az ifju hőstre.

A várban azonban nagy készülődéssel várták a keresztény seregek támadását. Jól tudta a török basa, hogy elérkezett a leszámolás órája s hogy most már nemcsak a magyar és német, hanem szinte az egész Európa keresztény népei összefognak, hogy felszabadítsák Buda várát s azután Magyarországot uralmuk alól. A vár parancsnoka, az ősz, de még mindig vitéz Abdurrahmán basa halálra készen mondta övéinek:

— Én, az utolsó budai basa vagyok... Hát Abdurrahmán nevére ne tapadjon szégyen. Szembenéztem száz halállal, nyugodtan teszem most is. — Aztán kiadta parancsait a vár védelmére. A kapuőrök mozdulatlanul ültek a kapukon belül. Az erődítéseken ott állottak már égő kanóccal a török tüzérek ágyuiknál, hogyha kell, megdördüljön a budai vár 215 ágyuja... éhes torkuk minden égtáj felé ásított. És ezek az ágyuk magyarokra éheztek... Abdi basa pedig összehívatta 10.000 vitéz janicsáriját s megesküdtek, hogy utolsó csepp vérükig védik Európa legerősebb várát, a csodaszépségű Budát.

A keresztény seregek ezalatt körülvelték a várat. A Gellért-hegytől, a Svábhegyen át. Törökvész és Rózeadombon át mindenütt keresztény katonák helyezkedtek el, hogy Budát — ha ugyan érkezne is felmentő sereg — nem közelíthetné meg a török.

Bent a várban elszántan készülődtek a támadásra a törökök, az életükkel nem sokat törődtek, miért is törődtek volna; ha nem sikerül a támadást visszaverni s magyar kézre kerül Buda vára, ugyis elveszett számukra Magyarország és otthon ugysem látnák őket szívesen.

Bottyán ezalatt ott serénykedett katonái élén a vár alatt, támadásra készen. Mikor azonban a török segítőcsapat mégis megérkezett Buda alá, Károly herceg, a fővezér őt küldte ki, mint legvitézebb magyar katonáját, hogy tartóztassa föl a törököt.

Vagy 15.000 török kerülgette ekkor már a várat, keresve a helyet, hol törhetnék át leghamarabb az ostromlók gyűrűjét. Egy szép napon, 1686 agsztus 8-án hajnalban aztán elszánt erővel estek neki Károly herceg vonalának. A keresztényeket a támadás annyira meglepte, hogy hirtelenében meghátráltak. Ez kellett csak a törököknek! Vérszemet kaptak és egyre-másra szorították a keresztényeket. Még egy-két lökés és a törökök áttörtek a vonalat...

Ekkor érkezett meg Bottyán. Amikor a magyarok megpillantották, harsány hangon kiáltották:

— Éljen Bottyán!

A hős pedig lelkesen így vezényelt:

— Rajta! Rajta!

Ami erre történt, az mesébe illő, de szintiszta igazságot be-

szélek... a török elveszett egy szálig s a 15.000 főnyi seregtől csak egy tucatnyi török jutott a várba... Abdi basa kíséretével könnyes szemmel nézte a fölmentő sereg maradványát. Legyintett kezével, mintha mondaná: vége...

A vár épületei közül alig maradt épen néhány. Éktelen ropdések tántogtak rajtuk. Ezeket már nem javították ki. Amikor az utolsó basa a főmecsethez ért (a mai Mátyás-templom), hirtelen elsápadt s a szívéhez kapott... ha nincsenek mellette hanyattvágódott volna.

A mecset egyik fala kettévált s Isten csodája: Máriát látták a kis Jézussal!... Mária felmelte kezét...

Abdi betakarta szemét; halkán mondta:

— Rossz jel! A magyarok védőasszonya ellenünk van... A mi várunk nemsokára a magyaroké lesz... és mi a félholdért, ha kell, meghalunk...

— Mind egy szálig — mormogták a kísérők.

Nem tudom én azt most elmondani teljes hűséggel, milyenek voltak a keresztény katonák. Szeptember másodikára tüzték ki a rohamot... amikor lekerült a félhold Buda minden tornyáról és magyar nemzetiszínű zászlók kerültek helyükre.

Minden katona tudta pontosan, hogy 5 óra tájban majd eldördül hat ágyu és akkor rohanni fognak kövön, tüzön át s meg nem állnak sehol és aki elesik, ott marad, de újabb és újabb seregek támadnak és nincs megállás, csak fent a várban...

Ezt az elszánt támadást mindennap várták a törökök...

Szeptember 2-án meleg, verőfényes délután, pontban 5 órakor megdördült a hat ágyu s ahány keresztény katona volt, mind rohant... és ennek a támadásnak nem állhatott ellen a török. A várba szorult, de a lelkes magyar katonák csakhamar áttörték a hatalmas kapukat s száz-, ezerszámra ömlöttek a drága honi föld, ős Buda utcáira.

A bástyákra, tornyokra fölkerültek a nemzetiszínű zászlók, hatalmas éljenzések szálltak az ég felé és nehéz könnyesepek hulltak a földre...

Buda ismét magyar lett. A várban nem maradt senki, mert tüzvész, sűrű füst lepett el mindent. A nagy hőségben és égre csapó lángokban recsegték, ropogtak az épületek és omlottak be a falak.

Csak a nehéz sebesültek nézték révedező szemmel a tüzet... néhány perc volt csak az életük. Köztük feküdt az utolsó budai basa, Abdurrahmán is. fehér szakállán véres csikok piroslottak... fején széles hosszú seb tántogott. Élet már nem volt benne.

Ott feküdt a főmecset — most már Nagyboldogasszony templom küszöbén...

Másnap a Gellért-hegy déli lejtőin gyülekeztek a gyalogosok, tüzerek, huszárok. A tábor közepén állt az oltár teljesen ezabodon, zöld gallyak, virágok díszítették. Az égen egyetlen felhő sem volt.

Kékje csillogott. A napfény szeliden ömlött s aranypalástjával betakart rétet, oltárt, katonákat...

Ahitat fogta el a lelkeket és amikor Gábor szerzetes csengő hangon énekelte: Te Deum laudamus... ezer és ezer katona ajkán csendült fel:

— Téged Isten dicsérünk...

Szállt az ének föl az Egek Urához és sokan, sokan voltak, akik térdre borultak s zokogtak a mély, igaz örömtől...

Födetlen fővel állt a katonaság, Lotharingiai Károly herceg is és a budai gyermekek nagy bámuló tekintettel nézték a daliás hőseket s amikor megpillantották Bottyánt, közelebb furakodtak hozzá... ő volt az igazi hős... ő volt a hős Bottyán!

A vitéz katona mint érbe öntött szobor állt. Csak csillogó könnyei árulták el a melegsivű embert...

Az istentisztelet végén maga a fővezér állt az oltár magas lépcsőjére. Megemlékezett azokról, akik aranybetükkel irták be nevüket a történelembe. Érces, messzehangzó hangon beszélt s mindenki csodálkozott, amikor a hangja egyszerre fátyolossá vált... Szép beszédet akart mondani, de nyelve akadozott, ajka is remegett a szép szavak helyett s Bottyán felé fordulva ennyit tudott kimondani:

— Öfelsége, a király alezredessé nevezte ki a hős Bottyán Jánost...

Istenem, ha ott lettetek volna... a szemetek megtelt volna könnyel...

A huszárok nagy lelkesedéssel kiáltották:

— Éljen a hős Bottyán!

Erre száznál is több gyermek éles hangon sivitott:

— Éljen a hős Bottyán!

A hős arcán a fehér szín játszadozott a pirossal és katonái önzetlen szeretete könnyekre indította.

Igy lett a miénk Buda s vele nemsokára az egész Magyarország!

Ennek a nagyszerű napnak emlékét ünnepeltük ma, kedves gyermekek. Vessétek jól lelketekbe vitéz Bottyán Jánost s ha egyszer benneteket is hívni fog a haza, hogy újra felszabadítsátok drága hazánkat rabságából, kövessétek az ő példáját! Ugy legyen!

